

This question paper contains 8 printed pages]

Your Roll No.

3228

Concurrent Course for Honours Prog./1st Sem. B
(Qualifying Course)

Paper III—SANSKRIT LANGUAGE

(Admissions of 2011 and onwards)

Time : 3 Hours

Maximum Marks : 100

(Write your Roll No. on the top immediately on receipt of this question paper.)

Note :— Answers may be written *either* in Sanskrit *or* in Hindi *or* in English; but the same medium should be used throughout the paper.

इस प्रश्न-पत्र का उत्तर संस्कृत या हिन्दी या अंग्रेजी किसी एक भाषा में दीजिए; लेकिन सभी उत्तरों का माध्यम एक ही होना चाहिए ।

This question paper contains 6 questions.

All questions should be answered.

इस प्रश्न-पत्र में कुल 6 प्रश्न हैं ।

सभी प्रश्नों के उत्तर दीजिए ।

P.T.O.

1. किन्हीं चार पद्यों की व्याख्या कीजिए :

4×5=20

Explain any four of the following verses :

(i) येषां न विद्या न तपो न दानं

ज्ञानं न शीलं न गुणो न धर्मः ।

ते मर्त्यलोके भुवि भारभूता

मनुष्यरूपेण मृगाश्चरन्ति ॥

(ii) विद्या नाम नरस्य रूपमधिकं प्रच्छन्नगुप्तं धनं

विद्या भोगकरी यशः सुखकरी विद्या गुरुणां गुरुः ।

विद्या बन्धुजनो विदेशगमने विद्या परा देवता

विद्या राजसु पूज्यते न तु धनं विद्याविहीनः पशुः ॥

(iii) शक्यो वारयितुं जलेन हुतभुक् छत्रेण सूर्यातपः

नागेन्द्रो निशिताङ्कुशेन समदो दण्डेन गोगर्दभौ ।

व्याधिर्भेषजसङ्ग्रहैश्च विविधैर्मन्त्रप्रयोगैर्विषं

सर्वस्यौषधमस्ति शास्त्रविहितं मूर्खस्य नास्त्यौषधम् ॥

(iv) जाड्यं धियो हरति सिञ्चति वाचि सत्यं

चेतः प्रसादयति दिक्षु तनोति कीर्ति ।

मानोन्नतिं दिशति पापमपाकरोति

सत्संगतिः कथय किं न करोति पुंसाम् ॥

(v) सूनुः सच्चरितः सती प्रियतमा स्वामी प्रसादोन्मुखः

स्निग्धं मित्रमवञ्चकः परिजनो निःक्लेशलेशं मनः ।

आकारो रुचिरः स्थिरश्च विभवो विद्यावदातं मुखं

तुष्टे विष्टपकष्टहारिणि हरौ सम्प्राप्यते देहिना ॥

(vi) शिरः शार्वं स्वर्गात् पशुपतिशिरस्तः क्षितिधरं

महीध्रादुत्तुङ्गादवनिमवनेश्चापि जलधिम् ।

अधोऽधो गङ्गेयं पदमुभगता स्तोकमथवा

विवेकभ्रष्टानां भवति निपातः शतमुखः ॥

2. निम्नलिखित में से किन्हीं चार पद्यों की व्याख्या कीजिए : $4 \times 5 = 20$

Explain any *four* of the following verses :

(i) मय्यावेश्य मनो ये मां नित्ययुक्ता उपासते ।

श्रद्धया परयोपेतास्ते मे युक्ततमा मताः ॥

(ii) अभ्यासेऽप्यसमर्थोऽसि मत्कर्मपरमो भव ।

मदर्थमपि कर्माणि कुर्वन्सिद्धिमवाप्स्यसि ॥

(iii) श्रेयो हि ज्ञानमभ्यासाज्ज्ञानाद्भयानं विशिष्यते ।

ध्यानात्कर्मफलत्यागस्त्यागाच्छान्तिरनन्तरम् ॥

(iv) यस्मान्नोद्विजते लोको लोकान्नोद्विजते च यः ।

हर्षामर्षभयोद्वेगैर्मुक्तो यः स च मे प्रियः ॥

(v) क्लेशोऽधिकतरस्तेषामव्यक्तासक्तचेतसाम् ।

अव्यक्ता हि गतिर्दुःखं देहवद्भिरवाप्यते ॥

(vi) यो न हृष्यति न द्वेष्टि न शोचति न काङ्क्षति ।

शुभाशुभपरित्यागी भक्तियान्यः स मे प्रियः ॥

3. (क) प्रश्न संख्या 1 एवं 2 के रेखाङ्कित शब्दों में से किन्हीं सात का सन्धि-विच्छेद कीजिए । 7

Split the Sandhi in any *seven* underlined words in
Question No. 1 and 2.

- (ख) निम्न में से किन्हीं आठ शब्दों में सन्धि कीजिए : 8

Join any *eight* of the following :

हिम + आलयः, देव + इन्द्रः, सूर्य + उदयः, यदि + अपि,
तथा + एव, महा + औषधम्, प्रति + एकम्, मधु + अरिः,
शे + अनम्, गै + अकः ।

- (ग) निम्नलिखित रेखाङ्कित पदों में से किन्हीं पाँच पदों को शुद्ध कीजिए : 10

Correct any *five* words of the following underlined words :

परम + अर्थः = परमर्थः, सु + उक्तिः = सुक्तिः,
पो + अनम् = पावनम्, तव + लृकारः = तवलृकारः,
गीता + इयम् = गीतायम्, सुर + इन्द्रः = सुरैन्द्रः,
हरि + ईशः = हरेशः ।

4. भर्तृहरि के नीतिशतक का संक्षिप्त परिचय दीजिये । 5

Give a brief introduction of Bhartrhari's नीतिशतक.

अथवा

(Or)

मूर्खों के विषय में भर्तृहरि के विचारों पर प्रकाश डालिये ।

Throw light on Bhartrhari's views about fools (मूर्ख).

5. गीता के बारहवें अध्याय में कृष्ण एवं अर्जुन के संवाद का निष्कर्ष दीजिए । 5

Give a gist of the dialogue between Kṛṣṇa and Arjuna in the

12th Chapter of Gītā.

अथवा

(Or)

भगवद्गीता की विषयवस्तु पर एक निबन्ध लिखिये ।

Write an essay on the subject matter of Bhagavadgītā.

(iv) ईश्वर ने रक्षा की ।

God protected.

(v) बन्दर दौड़ेंगे ।

Monkeys will run.

(vi) राधा नाचती है ।

Rādhā dances,

(vii) शकुन्तला घर गई ।

Shakuntalā went home.

(viii) मैं यज्ञदत्त का मित्र हूँ ।

I am friend of Yagyadatta.

6. निम्नलिखित में से किसी एक पर संस्कृत में निबन्ध लिखिए : 13

Write an essay in *Sanskrit* on any one of the following :

- (i) रामायणम् ।
(ii) मम प्रियः कविः ।
(iii) विद्यायाः महत्त्वम् ।
(iv) संस्कृतभाषायाः महत्त्वम् ।

7. निम्नलिखित का संस्कृत में अनुवाद कीजिए : 12

Translate into *Sanskrit* the following :

- (i) सीता पुस्तक पढ़ती है ।

Sitā reads the book.

- (ii) रमेश ने आज नहीं पढ़ा ।

Ramesh did not study today.

- (iii) तुम कब जाओगे ?

When will you go ?